

ЗАДОРОЖНА
 Анна Володимирівна
 an_zador@ukr.net

УДК 330.322:004

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ACTUAL ASPECTS OF STATE POLICY OF DIGITAL DEVELOPMENT IN UKRAINE AT THE PRESENT STAGE

к.ф.-м.н., доцент, Львівський
 національний університет ім.
 Івана Франка

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.6.7>

ZADOROZHNA Anna Volodymyrivna – PhD in Physics and Mathematics, Lviv National University after Ivan Franko

У статті досліджено окремі аспекти державної політики цифрового розвитку в Україні, приділено увагу ризикам її реалізації та необхідності їх усунення в майбутньому. На підставі проведеного аналізу статистичної інформації зроблено висновки, які характеризують внесок цієї сфери в розвиток національної економіки України. За результатами порівняльного аналізу інвестиційної активності суб'єктів господарювання окреслено можливості для підвищення дієвості інвестиційної бюджетної політики в указаній сфері.

* * *

В статье исследованы отдельные аспекты государственной политики цифрового развития в Украине, уделено внимание рискам реализации и необходимости их устранения в будущем. На основании проведенного анализа статистической информации сделаны выводы, характеризующие вклад этой сферы в развитие национальной экономики Украины. По результатам сравнительного анализа инвестиционной активности субъектов хозяйствования обозначены возможности для повышения действенности инвестиционной бюджетной политики в указанной сфере.

* * *

The article is devoted to some aspects of state policy of digital development. The coherence level of the goals established in the normative-legal acts concerning the rating position of Ukraine according to the international indices characterizing the development level of digital economy and society, information and communication technologies introduction, is estimated.

The purpose of the paper is to study the key priorities of public policy in the field of information and communication and digital technologies at the present stage, the consistency of the policy goals, the effectiveness of certain directions of public financial policy (especially investment) to stimulate the development of this area, with the appropriate analytical presentation of its results.

The conclusions on the realism and prospects of achieving the planned rating goals in the short term are argued.

Emphasis is placed on the risks of government implementation of the state policy of digital development caused by the identified differences in its target indicators established in the regulations of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine, as well as the importance of preventing them in policy development in the medium and long term.

Basing on the analysis of cumulative volumes of capital investments and the created gross value added (both in the economy of Ukraine as a whole and in the information and communication and digital technologies field), the conclusions on the contribution of this area to the creation of gross value added by the domestic economy, taking into account the amount of financial resources aimed at capital investment in 2010-2018 were made.

A comparative analysis of investment activity of economic entities in the information and communication and digital technologies field, which was provided by both budgetary and non-budgetary sources is given.

Based on the revealed disagreements between the government's declared priority for the development of this sector and the volumes and shares of the financial resources of the state and local budgets actually aimed at its development, the opportunities for increasing of the effectiveness of the state's investment policy in the information, communication and digital technologies field in the future are indicated.

Ключові слова: державна політика цифрового розвитку, інвестиційна політика держави, капітальні інвестиції, валова додана вартість, цифровізація, цифрова економіка

Ключевые слова: государственная политика цифрового развития, инвестиционная политика государства, капитальные инвестиции, валовая добавленная стоимость, цифровизация, цифровая экономика

Keywords: state policy of digital development, state investment policy, capital investment, gross value added, digitalization, digital economy

ВСТУП

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація соціально-економічного життя суспільства безсумнівно є рушіями суспільного прогресу та чинниками стійкого економічного зростання. Беззаперечною є й важливість ролі послідовної та збалансованої державної політики цифрового розвитку. Вона передбачає створення державою сприятливого інституційного та правового середовища для діяльності суб'єктів у цій сфері, а також вжиття активних заходів

впливу (у т.ч. – шляхом реалізації механізмів захисту конкуренції, охорони й захисту прав інтелектуальної власності, зайнятості населення, за допомогою інструментарію державної фіскальної та інвестиційної політики).

Дослідженню різноманітних аспектів державної політики цифрового розвитку, у т.ч. розвитку цифрової економіки, присвячено праці значної кількості як вітчизняних, так і іноземних дослідників. З-поміж них потрібно виділити В. Апалькову, О. Білоруса, С. Веретюка, І. Карчеву, Ю. Корнєєву, В. Пілінського, Дж. Ма-

ніка, С. Гупта, Е. Тоффлера, Б. Кінга. Водночас динаміка та масштаби цифровізації суспільного життя на сьогодні обумовлюють появу нових аспектів дослідження є цій царині. У т.ч. і стосовно актуалізації заходів державної політики цифрового розвитку та пріоритетів державної інвестиційної політики.

МЕТА роботи полягає у дослідженні ключових пріоритетів державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій на сучасному етапі, узгодженості цілей вказаної політики, визначених у нормативно-правових актах, дієвості окремих напрямів державної фінансової політики (передусім інвестиційної) стосовно стимулювання розвитку сфери, про яку йдеться, з відповідним аналітичним представленням його результатів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розв’язання сформульованих у статті завдань здійснюватиметься із використанням методів порівняльного аналізу, аналізу та синтезу, методів статистичного та економічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

На пріоритетності розвитку інформаційно-комуні-

каційних та цифрових технологій наголошується у низці нормативно-правових актів. Так, у 2005 р. в Указі Президента України “Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” від 20.10.2005 р. № 1497/2005 задекларовано, що розвиток в Україні інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів державної політики [1]. А в постанові Кабінету Міністрів України “Деякі питання цифрового розвитку” від 30.01.2019 № 56 визначено принципи, на яких повинна ґрунтуватись реалізація органами виконавчої влади державної політики цифрового розвитку [2].

Однією з передумов збалансованості державної політики є взаємоузгодженість її цілей. Однак результати проведеного нами аналізу нормативно-правових актів засвідчили, що навіть у питанні встановлення та досягнення реалістичних цільових показників державної політики у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій наявні істотні розбіжності. Це, зокрема, підтверджують дані, представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Інформація про заплановані у нормативно-правових актах та фактичні значення окремих міжнародних індексів, за якими оцінюються рівень розвитку цифрової економіки та суспільства, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій [складено за даними [3; 4; 5, с. 570; 6]]

Джерело інформації	Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні		Фактично досягнуто у 2019 р.	Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні	Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр.
	рейтингові цілі у 2013 р.	рейтингові цілі у 2015 р.		рейтингові цілі у 2020 р.	
Глобальний індекс конкурентоспроможності (WEF Global Competitiveness Index)	70 місце	65 місце	85 місце	50 місце	60 місце
Індекс мережевої готовності (WEF Networked Readiness Index)	73 місце	65 місце	67 місце	60 місце	30 місце

На основі інформації, наведеної у табл. 1, можна зробити такі висновки.

1. У ключових нормативно-правових актах, що стосуються розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій на 2020 р., заплановані різні значення рейтингових цілей. У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні заплановане досягнення Україною у 2020 р. 50-го рейтингового місця в Глобальному індексі конкурентоспроможності, а у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр. – 60-го місця.

Поряд із цим, в указаних нормативно-правових актах за Індексом мережевої готовності на 2020 р. заплановано досягнення Україною відповідно 60-го та 30-го рейтингових місць.

Одразу стає очевидним, що ефективна координація діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямована на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, досяг-

нення цілей розвитку цифрової економіки, є неможливою навіть із причини наявності розбіжностей у запланованих рейтингових цілях.

2. Наведені в табл. 1 дані ставлять під сумнів реалістичність досягнення запланованих на 2020 р. рейтингових місць України в указаних міжнародних рейтингах. Адже ймовірність здійснення за один рік прориву в соціально-економічному розвитку країни (з 85 місця у 2019 р.) принаймні до рівня Південної Африки чи Туреччини (відповідно 60-те та 61-ше місця в Глобальному індексі конкурентоспроможності у 2019 р.) є вельми сумнівним. Уже не кажучи про можливість досягнення запланованого 50-го рейтингового місця за вказаним індексом (у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр.). Ще більш сумнівною видається ситуація з досягненням запланованої рейтингової позиції України за Індексом мережевої готовності: якщо досягнення запланованого у Стратегії розвитку інформаційного сус-

пільства в Україні на 2020 р. 60-го рейтингового місця за цим індексом (при 67-му місці у 2019 р.) і є теоретично можливим, то здійснення в Україні за один рік технологічного стрибка в розвитку цифрової економіки, інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення 30-го місця в рейтингу (заплановано у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 рр.) є нереалістичним.

Такий стан справ ставить під сумнів якість державного планування у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Це вимагає використання у майбутньому більш виважених підходів до встановлення цільових показників України в міжна-

родних рейтингах, що повинні ґрунтуватись на реалістичних оцінках середньо- та довгострокових перспектив розвитку вказаної сфери.

Важливим аспектом нашого дослідження є питання ефективності заходів державної політики відносно фінансового забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. З огляду на це проаналізуємо статистичні дані про обсяги фінансових ресурсів, спрямованих на капітальні інвестиції, опираючись на статистичну інформацію, консолідовану за КВЕД-2010, зокрема за секцією “J. Інформація та телекомунікації” та Національні рахунки України (рис. 1).

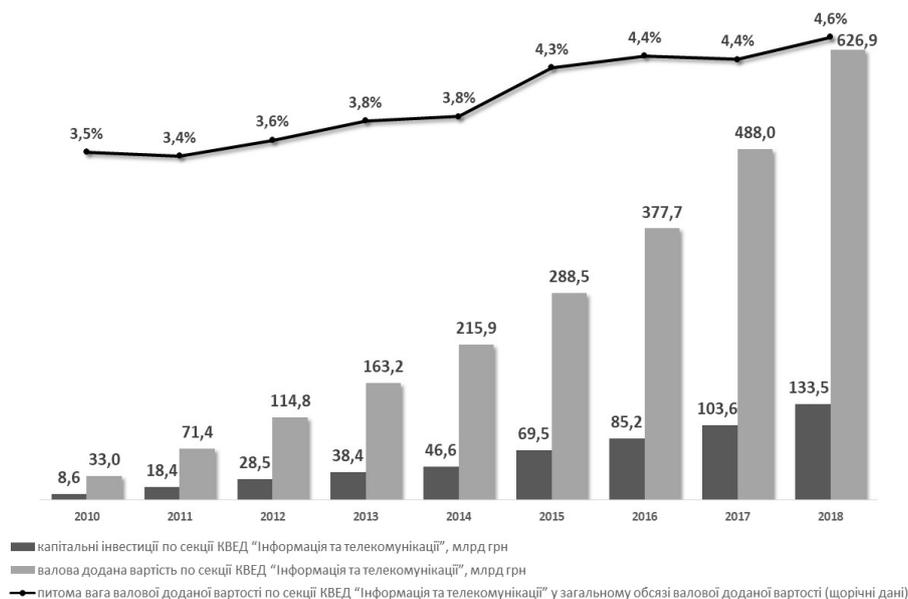

Рис. 1. Кумулятивні обсяги капітальних інвестицій по секції КВЕД “Інформація та телекомунікації” та валової доданої вартості за період 2010–2018 рр. і щорічні значення питомої ваги валової доданої вартості вказаної секції у валовій доданій вартості всієї економіки (розраховано за даними [7; 8])

За період, що нами аналізувався, кумулятивний обсяг капітальних інвестицій по секції КВЕД “Інформація та телекомунікації” становить 133,5 млрд.грн., водночас за аналізований період валова додана вартість (ВДВ), згенерована в економіці за видами економічної діяльності, включених в указану секцію, становить 626,9 млрд.грн. Характерно, що на фоні відчутного кумулятивного приросту ВДВ за абсолютними показниками спостерігається й щорічне збільшення її частки в сукупній ВДВ – із 3,5 % у 2010 р. до 4,6 % у 2018 р. Це свідчить, що формування ВДВ по секції КВЕД “Інформація та телекомунікації” відбувалось за рахунок скорочення частки ВДВ по інших галузях.

Необхідно також проаналізувати структуру джерел фінансових ресурсів, спрямованих на капітальні інвестиції за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації”, та оцінити, якою мірою таке стрімке зростання ВДВ за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації” узгоджується з обсягами спрямованих у неї інвестиційних ресурсів, передусім бюджетних.

У Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні вказано на необхідність концентрації ресурсів держави на реалізації пріоритетних завдань розвитку інформаційного суспільства [3]. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України

на 2018–2020 рр. [4] задекларовано, що основними завданнями держави на шляху до цифровізації країни є залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур. У Законі України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” [9] першочергове спрямування бюджетних коштів на реалізацію загальнодержавних проектів інформатизації пріоритетовано за такими напрямками, як-от: створення національної інформаційно-телекомунікаційної системи; розвиток системи національних інформаційних ресурсів; інформатизація стратегічних напрямів розвитку економіки держави, її безпеки та оборони, соціальної сфери.

Звернімося до статистичних даних про обсяги капітальних інвестицій за джерелами фінансування за видами економічної діяльності (табл. 2).

Як бачимо, у 2018–2019 рр. за рахунок бюджетних ресурсів профінансовано капітальні інвестиції у розмірі відповідно 13 % та 14 % від загального їх обсягу (за рахунок усіх джерел фінансування) у відповідних роках. Водночас за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації” питома вага бюджетних капітальних інвестицій за указаний період у понад три рази нижча (4 %) за питому вагу бюджетного фінансування капітальних інвестицій загалом в економіці (13 %).

Таблиця 2

Обсяги та структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в цілому по економіці України та по секції КВЕД “Інформація та телекомунікації” у 2018–2019 рр. [розраховано за даними [10; 11]]

Роки	Код за КВЕД–2010	Усього освоєно (використано) капітальних інвестицій, млрд. грн.	У тому числі за рахунок		Питома вага капітальних інвестицій за рахунок бюджетних коштів	Питома вага капітальних інвестицій за рахунок внутрішніх джерел підприємств та організацій (небюджетні кошти)
			бюджетних коштів	власних коштів підприємств та організацій (небюджетні кошти)		
2018	загалом в економіці	578,7	73,2	409,6	13%	71%
	за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації”	29,9	1,1	24,2	4%	81%
2019	загалом в економіці	624,0	87,3	408,3	14%	65%
	за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації”	21,1	0,8	18,4	4%	87%

Водночас за рахунок внутрішніх джерел підприємств та організацій (небюджетні кошти) у 2018–2019 рр. спрямовано на капітальні інвестиції відповідно 71 % та 65 % від загального обсягу коштів (за всіма джерелами) на такі цілі. Водночас питома вага капітальних інвестицій за рахунок внутрішніх джерел підприємств та організацій (небюджетні кошти) за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації” у 2018–2019 рр. є значно вищою за середній рівень капітальних інвестицій, освоєних за рахунок таких джерел у цілому по економіці (81 % та 87 % проти 71 % та 65% відповідно).

На підставі наведеної у табл. 2 інформації також можна зробити висновок, що питома вага капітальних інвестицій за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації” у структурі обсягів капітальних інвестицій загалом в економіці у 2018–2019 рр. становила 5,2 % та 3,4 % відповідно. Водночас підприємствами та організаціями за рахунок власних коштів на капітальні інвестиції за секцією КВЕД “Інформація та телекомунікації” спрямовано 5,9 % та 4,5 % від загального обсягу фінансових ресурсів, призначених для капітальних інвестицій у відповідних роках, а за рахунок бюджетних коштів – лише 1,5 % та 0,9 % відповідно.

ВИСНОВКИ

Як свідчать результати нашого дослідження, задекларовані у нормативно-правових актах України окремі рейтингові цілі нашої держави за ідентичними ключовими міжнародними індексами, що характеризують стан розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, не узгоджені між собою. Водночас нереалістичність запланованих цілей негативно впливає на якість реалізації органами виконавчої влади завдань державної політики цифрового розвитку.

Задекларована Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України пріоритетність розвитку інформаційних технологій, цифровізації економіки підтверджуються лише незначною мірою практичними заходами бюджетної інвестиційної політики стосовно нарощення обсягів капітальних інвестицій у цій сфері. Натомість висока інвестиційна активність, сформована за рахунок внутрішніх джерел підприємств та організацій (небюджетних коштів) є підтвердженням високої пріоритетності цієї сфери економіки на практиці, запорукою її подальшого розвитку та зростання економічного добробуту.

Подальших наукових розвідок потребують інші аспекти сучасної державної політики цифрового розвитку в Україні, аналіз наявних проблем та ризиків у процесі її реалізації. Ідеться передусім про подальші заходи стосовно усунення цифрової нерівності у використанні інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, перспективи подальшої розбудови IT-інфраструктури, пріоритетні напрями розвитку цифрової економіки (у тому числі розвитку ринку e-комерції).

Список використаних джерел

1. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій: Указ Президента України від 20.10.2005 № 1497/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005>
2. Деякі питання цифрового розвитку: постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF>
3. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>
4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
5. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. 2019. P. 570. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
6. The Networked Readiness Index. URL: <https://networkreadinessindex.org/countries/ukraine/>
7. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/arh_vtr_u.htm
8. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010–2019 роки. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm
9. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>
10. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності за 2018 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ibd/kindj_ek/indj_ek_18.xls
11. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

за видами економічної діяльності за 2019 рік. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ibd/kindj_ek/kindj_ek_19.xlsx

References

1. On the priority tasks for the implementation of the latest information technologies: Decree of the President of Ukraine of October 20, 2005 No. 1497/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005> (in Ukrainian)
2. Some issues of digital development: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 01.30.2019 No. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF> (in Ukrainian)
3. On approval of the Information Society Development Strategy in Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 05.15.2013 No. 386-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (in Ukrainian)
4. The concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020: the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 17.01.2018 №67-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (in Ukrainian)
5. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. 2019. P. 570. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
6. The Networked Readiness Index. URL: <https://networkreadinessindex.org/countries/ukraine/>
7. Production and distribution of gross domestic product by type of economic activity. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/arh_vtr_u.htm (in Ukrainian)
8. Capital investments by types of economic activity for 2010–2019. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm (in Ukrainian)
9. On the Concept of the National Informatization Program: Law of Ukraine of 04.02.1998 № 75/98-BR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
10. Capital investments by sources of financing by types of economic activity for 2018. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ibd/kindj_ek/kindj_ek_18.xls (in Ukrainian)
11. Capital investments by sources of financing by types of economic activity for 2019. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ibd/kindj_ek/kindj_ek_19.xlsx (in Ukrainian)